

VU Research Portal

Warhol is inderdaad geweldig

Stoker, W.

published in
Het Parool
2014

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Stoker, W. (2014). Warhol is inderdaad geweldig. *Het Parool*, 22.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Publiek verdringt zich bij Andy Warhols versie van Da Vinci's *Laatste avondmaal* tijdens de expositie in de Nieuwe Kerk in 2012.

FOTO EVERT ELZINGA

Warhol is inderdaad geweldig

Bob Frommé oordeelt in zijn column van vrijdag 10 januari dat kunstcommentator Joost Zwagerman bij kunst geen onderscheid maakt. Alles wat een bepaalde status in de kunstwereld heeft en in een museum hangt, is goed. In Zwagermans verslag in *de Volkskrant* over een tentoonstelling van Warhol in het Belgische Bergen mist hij een antwoord op de vraag waarom het werk van Warhol zo geweldig is. Nergens zo'n verklaring.

De tentoonstelling betrof Warhol als religieus geïnspireerde kunstmonnik. Frommé zelf acht Warhols roze verbeelding van Da Vinci's beroemde schilderij *Het laatste avondmaal* een goedkope truc. De motieven van een kunstenaar doen er volgens hem niet toe. 'Kan mij het schelen dat Warhol katholiek was,' schrijft Frommé. Om zijn geprangde gemoed wat te kalmeren, geef ik maar mijn antwoord op zijn vraag waarom Warhol zo geweldig is, ook al ben ik Zwagerman niet.

In De Nieuwe Kerk werd het roze *Het laatste avondmaal* een tijdje geleden ook tentoongesteld. Is dit werk een goedkope truc? Warhol maakte heel veel variaties op het beroemde werk van Da Vinci. Hier verdubbelt hij Da

Volgens columnist Bob Frommé verzuimt Joost Zwagerman uit te leggen waarom hij de kunst van Andy Warhol goed vindt. Wessel Stoker voelde zich geroepen het dan maar te doen.

Vinci's werk zoals hij ook wel met portretten deed. Zo kon hij iemands karakter verschillend weergeven door bij het tweede beeld andere kleuren en schaduwen te geven dan bij het eerste. Hier is het anders doordat beide beelden precies gelijk zijn.

Door het doek zo groot te maken en te herhalen en doordat de kijker op de tafel kijkt, vallen bepaalde dingen meer op dan bij Da Vinci zelf, zoals bijvoorbeeld het mes van Petrus die dezelfde avond nog in Getsemane bij Jezus' gevangenneming een knecht het oor afsneed. De roze kleur roept de associatie op met blozen. Drukt deze versie van *Het laatste avondmaal* schaamte uit over Judas' verraad van Jezus en ook over Petrus' gedrag?

Dat Warhol steeds met zijn variaties

een bedoeling heeft, blijkt overtuigender uit in zijn andere werken over het laatste avondmaal. Op één ervan zijn aan de afbeelding van Da Vinci drie dingen toegevoegd: een prijskaartje, een duif ontleend aan Dovezeep en een logo dat iedere Amerikaan direct herkende als dat van General Electric, de fabriek van elektrische apparaten. Een goedkope truc? Zeker niet.

Warhol plaatst de Jezusfiguur in het dagelijks leven: het prijskaartje verwijst naar Judas' verraad, de duif wijst erop dat de Geest van God erbij is zoals bij Jezus' doop volgens het evangelieverhaal en het GE-logo wijst op Christus (of God) als het licht der wereld.

Zoals Warhol met zijn bekende beeld van de colafles kunst weer naar het alledaagse leven brengt, zo doet hij dat ook in zijn serie *The last supper*. Op een andere versie ervan staat door de Jezusfiguur met grote letters 'Big C', wat hij had ontleend aan een krantenartikel over kanker (*Big Cancer*). Maar het kan ook slaan op Christus (*Big Christ*).

Wat heeft Jezus met de dodelijke ziekte te maken? De Jezusfiguur is voor Warhol belangrijk als genezer van zieken. Warhol kende in zijn

jeugd veel ziekte en na de moordaanval op hem was zijn gezondheid zwak. Daarom is Da Vinci's verbeelding van het laatste avondmaal belangrijk voor hem: het geven van brood, symbool van Jezus' lichaam, lijkt Warhol ook letterlijk op te vatten. Het gaat niet alleen geestelijk, maar ook lichamelijk om een nieuw leven.

Voor Frommé doen bij het kijken

Hij geeft de goddelijkheid van Jezus verhuld weer door hem te camoufleren

naar kunst motieven van de kunstenaar er niet toe, evenmin de informatie dat Warhol katholiek was. Dat Warhol religieuze werken maakte, moet je volgens mij opmaken uit het werk zelf. Daarom legde ik de logo's van de consumentenindustrie en het knipsel uit de krant uit als kenmerken op het werk dat de kijker uitnodigt om het als een religieus werk te zien.

Kennis van de biografie van de kunstenaar en van diens mogelijke motieven brengen je ertoe het in die richting te zoeken. In een andere variatie

van *The last supper* is de Jezusfiguur van Da Vinci gecamoufleerd weergegeven. Waarom? Vanuit de religie gezien is het moeilijk om Jezus die goddelijk is volgens de traditie, uit te beelden. God is immers niet uit te beelden. In de film *Babette's feast* worstelt de filmmaker er ook mee. Hij lost het op door de fictieve Jezusfiguur van elders te laten komen. Warhol geeft Jezus' goddelijkheid verhuld weer door Jezus te camoufleren en geeft daarmee aan dat Jezus ten diepste niet is uit te beelden.

Warhol is inderdaad geweldig. Allereerst omdat hij met andere popart-kunstenaars kunst en dagelijks leven weer met elkaar wist te verbinden. Hetzelfde doet hij als 'religieus geïnspireerde kunstmonnik' in zijn religieuze werk. Toen ik bezig was met de bestudering van *The last supper*, kon ik een meters lang werk in het MoMA in New York niet zien omdat het te duur was om uit depot te halen. Eigenlijk moet zo'n werk permanent in een ruimte hangen zodat mensen er veel kijkplezier aan beleven.

Wessel Stoker is emeritus hoogleraar esthetica en schreef onlangs *Kunst van Hemel en Aarde: het spirituele bij Kandinsky, Rothko, Warhol en Kiefer*.